

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Ústavní soud České republiky připomenul 90. výročí zahájení činnosti Ústavního soudu Československé republiky

Jan Filip*

Dne 15. listopadu 2011 proběhla v Brně časově krátká, nicméně významná konference, kterou si Ústavní soud připomenul první zasedání svého historického předchůdce – Ústavního soudu Československé republiky. To proběhlo právě před 90 lety (17. listopadu 1921) v zasedací místnosti určené tehdy pro jednání předsednictva vlády na Pražském hradě. Proč si na toto výročí vzpomenu Ústavní soud právě nyní, je zřejmé z toho, že shodou okolností byly právě v nedávné době vydány dvě zásadní publikace na téma ústavního soudnictví z dob předmnichovské ČSR. Obě jsou současně pracemi kvalifikačními. První vyšla v Německu jako disertační práce J. Osterkamp¹ a druhá představuje základ rigorózní práce T. Langáška.² Ne náhodou se proto také oba jejich autoři představili jako referenti na této akci, která se konala v zasedací síni Ústavního soudu. Jednání zahájil jeho předseda Pavel Rychetský, který stručně připomenul základní historické souvislosti v činnosti obou soudů. Je příznačné, že slovo předal předsedajícímu první části jednání, kterým byl místopředseda Ústavního soudu Slovenské republiky Milanovi Laličkovi, což je rovněž historicky nástupnická instituce československého ústavního soudnictví. V případě Slovenska však nelze přehlédnout, že Ústava Slovenské republiky z roku 1939 zakotvila v § 97 a § 98 existenci tzv. Ústavního senátu po vzoru uvozoovacího zákona k Ústavní listině z roku 1920. V první části poté následovalo vystoupení soudce Ústavního soudu Stanislava Balíka, který se věnoval portrétům jednotlivých vybraných soudců tehdejšího Ústavního soudu z pozice jejich životního, profes-

ního a studijního zázemí s ohledem na dobu, kdy získávali vzdělání a vykonávali svou funkci. V případě Jaroslava Krejčího se navíc jednalo o členství a předsednictví v protektorátní vládě. V dalším referátu se již zmíněný Tomáš Langášek (nyní generální sekretář Ústavního soudu) věnoval klíčové otázce, která zaměstnává Ústavní soud předmnichovské ČSR, tj. zmocňovacím zákonům a otázce kontroly opatření vydávaných Stálým výborem Národního shromáždění. Po přestávce následovala druhá část jednání moderovaná předsedou Ústavního soudu Pavlem Rychetským, kde byli hlavními referenty již rovněž zmíněná J. Osterkamp (Collegium Carolinum, Mnichov) a R. Vojáček (Právnická fakulta Masarykovy univerzity). Jana Osterkamp (hovořila česky) se věnovala problematice typické pro svou domovskou instituci,³ tedy vztahu národnostní otázky předmnichovské ČSR a ústavního soudnictví. Šla ovšem již ke kořenům ústavního soudnictví v podobě Říšského soudu z prosincové ústavy 1867. Hlavní pozornost věnovala pokusům německé národnostní menšiny využít instituce ústavního soudnictví k posílení jejího postavení a k řešení národnostní problematiky vůbec, kdy se měl Ústavní soud stát zejména prostředkem ochrany menšin. Zde vyšla zejména z třetí kapitoly své monografie a věnovala se otázce návrhů menšin na změnu úpravy ústavního soudnictví.⁴ Ladislav Vojáček se věnoval především otázce vztahu mezi Ústavním soudem a tehdejší brněnskou právnickou fakultou z hlediska osobního složení soudu a odrazu tehdejší právnické literatury na činnost Ústavního soudu, přičemž se věnoval zejména roli F. Weyra, F. Vážného a J. Krejčího. Následná diskuse byla v podstatě doplněním hlavních referátů. J. Filip (Právnická fakulta Masarykovy univerzity) zdůraznil opomíjenou část historie práva předmnichovské ČSR, kdy díky pracem profesorů německé právnické fakulty mohla světová veřejnost získat

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politikologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Viz moji recenzi v tomto časopise č. 3/2011, s. 292–294 – OSTERKAMP, J.: *Verfassungsgerichtsbarkeit in der Tschechoslowakei (1920–1939): Verfassungsidee – Demokratieverständnis – Nationalitätenproblem. Studien zur Europäischen Rechtsgeschichte*. Band 243. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2009. — X, 309 S.

² Viz recenzi J. BENÁKA v tomto čísle Časopisu pro právní vědu a praxi: LANGÁŠEK, T.: *Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920–1948*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 319 s.

³ Collegium Carolinum je výzkumný ústav, který se věnuje historii českých zemí ve vztahu k německé menšině a zčásti navazuje na historickou německou Karlo-Ferdinandovu univerzitu v Praze. Vydává známý časopis *Bohemia*.

⁴ Viz OSTERKAMP, J.: *cit. dílo*, s. 197–250 (zejm. s. 216 n.)

přehled o dění v ČSR nesrovnatelný se současností (zejména díky právníckému časopisu „Prager Juristische Zeitschrift“).⁵ Dále navázal na poznámky P. Rychetského ohledně společných problémů s dneškem, ke kterým ovšem tehdejší Ústavní soud přistupoval jinak (např. otázka ústavnosti procedury, politická otázka,

⁵ Současně tento časopis přinášel rychlé a obsáhlé informace o dění v německy mluvících státech, které profesori německé právnícké fakulty pečlivě a často i polemicky sledovali. V tomto časopise však najdeme příspěvky většiny tehdejších českých profesorů práva jako např. např. Weyra, Krejčího, Loewensteina nebo Miříčky).

problematika přezkumu již neplatných zákonů). Bývalý soudce Ústavního soudu ČSFR Ivan Trimaj se zaměřil na přínos federálního ústavního soudu k rozvoji institutů ústavního soudnictví v roce 1992 a Aleš Gerloch (děkan Právnické fakulty UK) v návaznosti na referáty s. Balíka a L. Vojáčka připomenul vztah učitelů pražské fakulty k tehdejšímu Ústavnímu soudu. Celá akce označená jako seminář tak svou odbornou, ale i navazující společenskou částí umožnila setkání bývalých a současných soudců a pracovníků ústavních soudů ČSFR, ČR a SR a výměnu poznatků z této oblasti i ve vztahu k zahraničí. Za to je třeba organizátory z Ústavního soudu vysoce ocenit.